

Передплатний індекс
в Україні 37543

ISSN 2221-6316

ІМІДЖ
сучасного педагога

№ 1₍₁₆₀₎

2016

**Вплив інформаційної цивілізації
на розвиток особистості**

ЗАСНОВНИКИ:

Полтавський національний педагогічний університет імені
В. Г. Короленка;

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти ім. М. В. Остроградського;
ТОВ «АСМІ»

Фахова реєстрація у ВАК України

Постанови: №1-02/3 від 10 травня 2000 року;

№ 1-05/3 від 30 березня 2011 року

Галузь науки: педагогічні науки УДК 37:004

Проблематика: педагогіка, педагогічні технології навчання
та виховання, післядипломна педагогічна освіта, педагогічна
майстерність, освіта та навчання дорослих

ISSN: 2221-6316

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор: Білик Надія Іванівна, кандидат педагогічних
наук, доцент

Заступник головного редактора: Гриньова Марина Вікторівна,
доктор педагогічних наук, професор

Відповідальний редактор: Жданова-Неділько Олена Григорівна,
кандидат педагогічних наук, доцент

Відповідальний секретар: Королук Світлана Вікторівна, кандидат
педагогічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Кравченко Любов Миколаївна, доктор
педагогічних наук, професор

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Гнізділова Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор
Сльникова Галина Василівна, доктор педагогічних наук, професор
Зелюк Віталій Володимирович, кандидат педагогічних наук, до-
цент, ректор ПОІППО ім. М. В. Остроградського
Іванова Тетяна Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор,
старший науковий співробітник

Ільченко Віра Романівна, доктор педагогічних наук,
дійсний член НАПН України, професор

Кравченко Любов Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор

Лещенко Марія Петрівна, доктор педагогічних наук, професор

Лозова Валентина Іванівна, доктор педагогічних наук,
член-кореспондент НАПН України, професор

Моргун Володимир Федорович, кандидат психологічних наук,
професор

Петренко Олексій Миколайович, директор ТОВ «АСМІ»

Самодрич Анастасій Петрович, доктор педагогічних наук, доцент

Степаненко Микола Іванович, доктор філологічних наук, профе-
сор, ректор Полтавського національного університету імені

В. Г. Короленка

Стрельников Віктор Юрійович, доктор педагогічних наук, професор

Федій Ольга Андріївна, доктор педагогічних наук, професор

Хомич Лідія Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор

Шиян Надія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор

Шпак Валентина Павлівна, доктор педагогічних наук, професор

ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ

Мажець Гелена, доктор габлітований, професор (Республіка
Польща)

Плечкань Клеменс, доктор, ад'юнкт Католицького університету
(Республіка Польща)

ПЕРЕКЛАДАЧІ:

Іщенко Лариса Миколаївна, методист;

Биндас Олена Миколаївна, викладач

КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА ТА ДИЗАЙН:

Назаренко Сергій Миколайович

Журнал зареєстровано в Міністерстві юстиції України

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової
інформації (серія КВ №14968-3940 ПР від 19 лютого 2009 року)

Підписано до друку 15.02.2016.

Друк офсетний. Формат 60х84/8.

Ум.-друк. арк. 7,9, обл.-вид. арк. 7,5.

Наклад 150 пр. Зам. № 11524

Адреси редакції, видавця та виготовлювача:

ТОВ «АСМІ», вул. Міщенка, 2, Полтава, Україна, 36011

Факс редакції: (0532) 56-55-29

E-mail: tovasmi@mail.ru

Свідцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів

видавничої справи

Серія ДК № 3357 від 25.12.2008 р.

Полтавський ОШПО,

вул. Жовтнева, 64-ж, Полтава, Україна, 36014

Тел. гол. ред.: (066) 033 14 22

E-mail: nbilyk@rambler.ru, nbilyk8@gmail.com

© «Імідж сучасного педагога», 2016

© Видавництво «АСМІ», 2016

ЗМІСТ НОМЕРА:

ТОЧКА ЗОРУ

Особенности становления личности школьника
в условиях развития информационной
цивилизации **Палкин В. А.** 3

ПІСЛЯДИПЛОМНА ОСВІТА

Інформаційно-освітнє середовище як фактор
розвитку самоосвітньої компетентності вчителів
Кирилюк М. В. 8

Зміст дослідницької культури вчителя
загальноосвітнього навчального закладу
Дерев'янюк Т. Є. 12

Дослідження сутності педагогічної техніки
та її компонентної структури
Теслюк В. М., Лукерченко Т. П. 15

ВИЩА ШКОЛА

Фінансове забезпечення і конкурентоспроможність
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

Гриньова М. В. 18

Професія «Вчитель основ здоров'я»: нормативна
база становлення **Успенська В. М.** 22

Основні характеристики професійної компетентності
майбутніх учителів природничих дисциплін щодо
реалізації здоров'язбережувальних технологій
у професійній діяльності

Дяченко-Богун М. М. 26

Бюджет студентського самоврядування як фінансова
основа виховних заходів **Дудка І. А.** 29

Програмне забезпечення курсу «Фізіологія рухової
активності» для студентів факультету фізичного
виховання педагогічних ВНЗ **Шапаренко І. Є.** ... 32

Вплив дисциплін образотворчого циклу на
формування педагогічної творчості майбутніх
учителів початкової школи **Гурьєва Я. В.** 36

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Сучасний стан підготовки кваліфікованих робітників
для автосервісу у професійно-технічних навчальних
закладах **Гоменюк Д. В.** 39

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Барболіна Н.М., Білик Н.І.,
Гриньова М.В., Зелюк В.В. (голова), Ільченко В.Р.,
Момот І.М., Петренко О.М., Федій О.А.

Схвалено рішенням вченої ради
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка
(протокол № 7 від 29.01.2016 року)

Над номером працювали:

Білик Н.І., Гриньова М.В., Зелюк В.В.,
Степаненко М. І., Хомич Л.О.

ДО ВІДОМА АВТОРІВ

Статті надаються авторами особисто або пересилаються поштою, електронною поштою. Тексти треба надавати в електронному форматі (14 шрифт Times New Roman, 1,5 інтервал, поля – 2 см). Ім'я, прізвище автора, назва статті, ключові слова (не більше 5), анотація подаються українською, російською та англійською мовами (до 50-ти слів).

Обсяг статті 8–12 сторінок друкованого тексту. На окремому аркуші треба зазначити прізвище, ім'я, по батькові автора, вчене звання, посаду, місце роботи, контактні телефони, домашню та електронну адресу.

Рукописи та ілюстрації авторам не повертаються.

Редакція залишає за собою право публікувати найцікавіші матеріали повністю або фрагментарно без додаткового узгодження з авторами. Надсилаючи статтю до редакції, автор дає автоматичну згоду на її публікацію.

Від навчального закладу матеріали подаються до основного змісту журналу відповідно до рубрик (можлива і зміна рубрикацій), при цьому попередньо оплативши певну кількість примірників за домовленістю.

Номери журналу мають тематичне спрямування.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, посилань на літературні джерела відповідають автори публікацій.

Думка редакції може не збігатися з думкою авторів. Редакція зберігає за собою право на редагування і скорочення матеріалів.

Статті не рецензуються і не повертаються.

Додається рецензія науковців кафедр ВНЗ або рішення вченої ради – для колективу авторів одного навчального закладу.

Посилання на публікації журналу «Імідж сучасного педагога» обов'язкове.

Редакція приймає благодійні внески.

Розміщення матеріалів і реклами за домовленістю.

Шановні читачі!

Журнал можна замовити та придбати за адресою:
ПОППО, вул. Жовтнева, 64-ж, м. Полтава, 36014.

Передплата може здійснюватися
протягом року:

1) готівкою;

2) за передплатним індексом в Україні – 37543.

З 1.01.2016 вартість передплати на рік – 250 грн.,
на півріччя – 125 грн.

3) за рахунком:

ПРУ КБ «Приватбанк»

Р/р 26002173069 067

МФО 331401

Код ЄДРПОУ 01472824

Кому: ТОВ «АСМІ» (за «Імідж...»)

НАВЧАЮЧИ – ВЧИМОСЯ

Імідж особистості як психолого-педагогічний феномен **Прус Н. О.** 43

РІДНІ ДЖЕРЕЛА

Організаційно-педагогічні засади функціонування навчальних закладів Полтавської губернії (друга половина XIX – початок XX ст.) **Кікто С. М.** 46

КАЛЕЙДОСКОП МОВ

Вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням: цілі та завдання дисципліни
Гнатенко Я. В. 49

Навчання англomовного монологічного академічного мовлення майбутніх математиків із використанням технології веб-квест **Лазуренко Л. В.** 53

РЕЖИСУРА УРОКУ

Урок – екзистенційний пошук (на прикладі роману В. Підмогильного «Місто») **Нежива Л. Л.** 57

Формування нового світогляду підростаючого покоління засобами української наукової фантастики (за романом М. Руденка «Ковчег Всесвіту») **Мазуренко В. О.,
Логвиненко Ю. В.** 61

ШКІЛЬНА РОДИНА

Естетизація освітнього середовища дошкільного навчального закладу в умовах педагогічної підтримки дітей **Карапузова Н. Д.** 65

ІМІДЖ-ІНФОРМАЦІЯ

До відома авторів 2

Тематика номерів Всеукраїнського науково-практичного освітньо-популярного журналу «Імідж сучасного педагога» за 2015 рік

Білик Н. І. 2 с. обкл.

Відомості про авторів 3 с. обкл.

ФОРМУВАННЯМ НОВОГО СВІТОГЛЯДУ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ ФАНТАСТИКИ

(за романом М. Руденка «Ковчег Всесвіту»)

А Сучасна теорія виховання повинна працювати над формуванням нового світогляду підрастаючого покоління. Це допоможуть зробити тільки якісні українські твори. У статті здійснено аналіз роману М. Руденка «Ковчег Всесвіту» для середнього та старшого шкільного віку, розкриті виховні можливості твору.

Ключові слова: антропологія, виховання, людина, наукова фантастика, розвиток.

Постановка проблеми. Під тиском глобальних світових і національних проблем, в умовах становлення нового громадянського суспільства українська педагогіка повинна знайти нові шляхи формування та виховання підрастаючого покоління. Це пояснюється стратегічним завданням освіти XXI століття – підготувати молодь до комплексного вирішення загальноцивілізаційних нагальних проблем із урахуванням інтересів власної держави та інших держав, зацікавлених у їхньому позитивному вирішенні.

Українська література – дієвий засіб виховання підрастаючого покоління, і вчителі потрібно знайти саме ті твори, які будуть цікаві сучасному школяреві та водночас матимуть потужний виховний вплив на читача. Це надзвичайно складно зробити в умовах становлення і розвитку інформаційного суспільства, коли Інтернет «знищує» молоде покоління як читацьку аудиторію. У такій ситуації велику роль відіграє правильний вибір запропонованої учням книги для читання. Творчість Миколи Руденка – феномен в українському літературному дискурсі. Не тільки твори письменника можуть бути використані для виховання учнівської молоді, але й життєвий шлях, пройдений М. Руденком, може служити зразком для виховання нового, вільного, незламного патріотичного покоління українців, які легко можуть знайти правильні шляхи вирішення широкого спектру глобальних антропологічних проблем, які стоять перед Україною та людством.

Саме необхідність залучення до педагогічного процесу українських текстів для дітей, створених із виховною метою, у яких здійснено аналіз сутності людини, й зумовлює актуальність нашої наукової розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До аналізу творчості та діяльності М. Руденка зверталися вчені О. Бровко, О. Бондаренко, І. Власенко, О. Галич, М. Кудрявцев, О. Неживий, М. Павлишин, М. Слабошпицький, Л. Талалай та ін. Сфера наукових інтересів дослідників лежить у площині різнопланового вивчення постаті та творчості письменника, однак, незважаючи на ґрунтовні дослідження, не було здійснено аналізу філософсько-антропологічних ідей, поданих письменником у науковій фантастиці, з метою виховання підрастаючого покоління.

Мета статті – здійснити аналіз футурологічного роману «Ковчег Всесвіту» М. Руденка під кутом зору проблем філософської антропології, довести, що наукова фантастика може виступати засобом виховання підрастаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи систему освіти як соціальний інститут, що визначає майбутній вектор розвитку людства, не можна не відзначити основне завдання освіти – формування конкурентоспроможного та гармонійно розвинутого молодого покоління із чітко сформованою громадянською позицією, патріотів, для яких майбутнє земного суспільства є власною турботою. Цим пояснюється сплеск інтересу до проблем філософської антропології та пошуку нових підходів до навчання та виховання. У широкому значенні філософська антропологія обіймає розмірковування про природу (сутність) людини, про критерії «людськості» в усіх сферах життя, про взаємозв'язок людини й світу, «мікрокосм» та «макрокосм», про вселюдське та індивідуальне в людині, про людське призначення та можливості людської самореалізації тощо [7, с. 17].

Твори українських авторів, де розглядаються і вирішуються проблеми філософської антропології, можуть бути платформою для формування в учнів патріотичних почуттів та загальнопланетарного світогляду, тому пропонуємо аналіз футурологічного роману для середнього та старшого шкільного віку «Ковчег Всесвіту» М. Руденка, який може бути використаний педагогами у процесі виховання учнів.

У своєму творчому доробку М. Руденко постійно торкається проблем людини, кореляції її внутрішнього світу зі Всесвітом як «мікрокосму» з «макрокосмом». Роман «Ковчег Всесвіту» позначений глибоким впливом антропологічних пошуків письменника, тому має характеристики філософсько-антропологічного художнього дослідження і є своєрідним продовженням думок, викладених у основоположній науковій праці письменника «Енергія прогресу». У цій фундаментальній праці спростовано теорію К. Маркса про додаткову вартість, розвинуто ідеї Ф. Кене та С. Подолинського, які довели, що додаткова вартість створюється лише енергією Сонця, розглянуто субстанцію та матерію, наведено формули Сили Моносу, з котрої випливають усі рівняння, за допомогою яких М. Руденко створює стаціонарну модель Всесвіту, в центрі якої перебуває Світова Монада. Антропоцентризм у М. Руденка переростає в антропокосмізм, де людина як істота, здатна до усвідомлення й самоусвідомлення, є відповідальною за весь органічний світ на планеті, за життя у Всесвіті, який в свою чергу мислиться антропоморфно – як живий одухотворений організм: «Земний світ сьогодні схожий на дев'ятий вал, який котиться до неві-

домих берегів Всесвіту. Чи розіб'ється він об скелі, чи вийде на зоряну рівнину, яка пом'якшить його бурхливу лють? ... Мабуть, далі людині належить усвідомити: «Хто я є й що (чи хто?) є Всесвіт?». І коли Всесвіт не що, а Хто – їй треба готуватися до зустрічі з Матір'ю. Це набагато важче, аніж розщепити атом. Мати нас не зрозуміє, коли ми прийдемо до неї з білими руками і чорними душами» [4, с. 249].

Підґрунтям «Ковчегу Всесвіту» є широке коло наукових досягнень у галузі філософії, філософської антропології, соціології, астрономії, політології, економіки, фізики, онтології, гносеології. Роман має риси багатьох різновидів наукової фантастики: соціальної фантастики, антиутопії, постапокаліптичної фантастики, ксенофантастики, роману-застереження. Таке насичення текстової тканини робить роман цікавим для підлітків і вказує на те, що автор прагнув дати молодому читачеві в ненав'язливій формі гранично популярний виклад економічних та філософських теорій, відображених у «Енергії прогресу», добре проілюструвати життєво переконливими й художньо-образними прикладами власне бачення глобальних цивілізаційних проблем.

Варто уважно вдивитися у стратегічний напрям філософсько-антропологічного пошуку в романі, як відразу можна спостерегти, що із вузько антропологічного вивчення окремої людини письменник переходить у філософсько-людинознавчі дослідження широкого масштабу.

Сюжет роману доволі простий, легко сприйметься підлітками. На початку третього тисячоліття нашої ери до сусідньої планетної системи з орбіти Землі стартує Космічна Академія Наук. За корабель їй служить астероїд, у надрах якого створено атмосферу, максимально наближену до земної. Це і є Ковчег Всесвіту, що несе генофонд Землі у Космос. Із перших сторінок роману стає зрозуміло, що письменника цікавить не науковий експеримент польоту на астероїді чи космічне переселення, а духовні цінності, ідеали, ментальність суспільно-політична організація, економіка, наука новоствореної людської спільноти та причини, що спонукали землян шукати іншу планету для заселення. Штучне життя на астероїді багате в чому нагадує земні умови, тому переселенці постали перед такими ж соціальними, економічними, політичними, релігійними проблемами, які тотожні із глобальними проблемами сучасності.

Проблема людини, мета і сенс її існування, єдності мікрокосму і макрокосму, існування людини як істоти соціальної і космічної стоїть у центрі філософських пошуків письменника: «Надзвичайно важливим є інше: людина в собі повторює Всесвіт. Або навпаки: Всесвіт повторює себе в людині. У зменшеному вигляді, звичайно... Людина є відображенням Всесвіту у своїй власній сфері. На рівні мікросвіту. Але ж мікросвіт замикається на мегасвіт. Мега без мікро немислиме» [5, с. 138].

Розуміння цінності людського життя, присутності Всесвіту в людині сформує усвідомлення підрастаючим поколінням місії людини на землі, її призначення. Автор прагне орієнтувати юного читача, аби той усвідомив цінність та мету людського життя, тому вчителі буде досить легко зробити аналіз тексту.

Найголовнішою проблемою, що спонукала землян шукати кращої долі, була екологічна катастрофа та

виснаження ресурсів планети (останній кліматичний саміт в Парижі засвідчив, що проблема виснаження планети – не художня вигадка письменника). Зі спілкування із представником Галактичної Варти головний герой Прокіп усвідомив, якої жакливої шкоди завдало планеті людство: «Ця планета дуже хвора. Її життєві сили підірвав нерівномірний розвиток. Вона все ще переживає наслідки своїх катастроф – екологічної, демографічної...» [5, с. 138]. До початку третього тисячоліття люди не навчилися розумно використовувати ресурси планети: «Земляни не зуміли зберегти природних пропорцій між біосферою і ноосферою. Друга надмірно розросталася за рахунок першої. На перший погляд це ніби й непогано. Насправді ж це однаково, що володіти лише дахом, але не мати ні стін, ні підвалин» [5, с. 139].

Відношення «людина-природа», на відміну від попередніх епох, у ХХ столітті стало носити всезагальний характер і увійшло до числа глобальних цивілізаційних проблем. Його втіленням є феномен ноосфери, теорію якого розробив наш співвітчизник В. Вернадський у 20–30-х роках минулого століття. Вчений стверджує, що «Людство своїм життям стало єдиним цілим. ... Сила його пов'язана не з матерією, а з його мозком. Людство, взяте в цілому, стає потужною геологічною силою. І перед ним, перед його думкою і працею, постає питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого. Це новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є ноосфера» [1, с. 463–464]. Дослідник ноосфери і проблем людини М. Булатов стверджує: «Якщо проаналізувати поняття ноосфери, неважко побачити, що в ньому «заданий» такий стан землі і людства, в якому немає глобальних проблем» [7, с. 345]. Саме такого стану досягла цивілізація в романі, переживши апокаліпсис: «Земляни зрозуміли: розквіт їхньої економіки залежить не від надмірної індустріалізації (вона має бути елементарно достатньою), а від розвитку земних джерел фотосинтезу. Саме заради цього земні міста були перенесені під землю, а поверхня планети віддана у розпорядження Сонця і Океану. Невже ж цього не можна було збагнути раніше – задовго до катастрофи!» [5, с. 205].

За щоденними турботами, вирішенням простих і життєво важливих проблем, людство не встигає відслідковувати, що діється на власній планеті. Фантастичні елементи, використані у романі, – це спосіб якомога яскравіше продемонструвати наше сучасне життя. Письменник попереджає: йде мова про майбутнє людства на Землі. Він апелює до читача із закликом про розумний, гуманний, виважений цивілізаційний розвиток і закликає до раціонального використання земних ресурсів, адже ресурси – спадок життєдіяльності планети протягом мільйонів років. Останній період розвитку цивілізації характеризується присутністю страху можливого апокаліпсису, і твір наштовхує на роздуми про те, як необхідно виховувати людину, якій у недалекому майбутньому доведеться вирішувати нагальні планетарні проблеми, як необхідно проектувати цивілізаційний розвиток і яким повинен бути державний устрій, щоб зберегти людство й органічне життя на планеті. Відтак, у романі відкривається комплекс проблемних геополітичних питань, яким автор знайшов вирішення.

Людська цивілізація повинна дійти до важливого

висновку, який схожий на «закон бумеранга»: не можна виснажувати те, що нас енергетично наснажує. Жителі постапокаліптичного світу зрозуміли, що гонити за капіталом загання землян у пастку: «Протягом двох переломних століть державні діячі і бізнесмени чомусь не хотіли усвідомити, що перетворення біологічної енергії в технічну – це смертельний злочин. Маючи безмір електроенергії (саме її Лятошинський назвав технічною), можна загинути від голоду: адже людина не вмикається в електромережу, як звичайний комп'ютер» [5, с. 26]. Земної людини після апокаліпсису не стало, виникла «Людина Космічна», і вона повинна дотримуватися Законів Космосу. Людство повинно навчитися жити не споживацькими інтересами, а за законами розвитку Природи, Всесвіту: «... Розум, який створив земне людство, має на меті виростити з нас вільних громадян Всесвіту. Суто земна історія – це лише інкубаторний період. ... Це неминуче! Саме в цьому й полягає сенс людської появи на світ» [5, с. 83].

Навіть якщо поставити людину на вершину космічної ієрархії, це не усуне той факт, що людина є частиною Космосу. Письменник веде мову про дуже важливу переорієнтацію світорозуміння підростаючого покоління: від уявлень субординативістських (ієрархічних) до уявлень про поліфонічність життя. Людство повинно здійснити перехід від стратегії підкорення до стратегії партнерства. Сучасний стан планети засвідчує неприпустимість говорити тільки про права людської істоти. Екологічна криза загальнопланетарного масштабу свідчить про те, що поряд із правами людини постає питання захисту прав інших живих істот на Землі.

У нинішній антропо- та соціокультурній ситуації чільне місце посідає проблема пошуку цінностей і норм співжиття людей. Етика відповідальності (перед собою, іншими людьми, майбутніми поколіннями) повинна бути основоположною для побудови інтерсуб'єктивного людського співбуття. У романі населення Землі розділилося: більша частина людей залишилася на Землі, невелика група полетіла до Леми. Людство, що залишилося на Землі, стало цінувати власне та органічне життя тільки переживши майже біблійний апокаліпсис. Переселенці навчилися співіснувати після зміни державного устрою на астероїді: демократичний державний устрій забезпечив вільний розвиток громадян, змінив мораль і світогляд. Тільки важкий урок примусив землян схаменутися. Саме людина, її почуття, спокій, моральність, демократичний державний устрій, ідеї доброчесності і щастя, ідея розуму як визначального в пізнанні і діяльності, усвідомлення людини як частини природи – і є найбільшою цивілізаційною цінністю. Образ людини, якою вона стала, переживши кризу та зміну світогляду, містить у собі певні прагнення, соціальні, політичні й, безумовно, особистісні уявлення про те, якою вона має бути, тобто, мова йде про певний ціннісний ідеал людського. Ідеального стану людство досягнуло тоді, коли усвідомило цінність життя на Землі, свого та органічного, стало дотримуватися законів розвитку, якими керується Природа.

Письменник наголошує на тому, що людині необхідно мати свободу розвитку: «Свобода волі полягає в тому, щоб свідомо формувати власне життя. ... Тут ми стаємо володарями власної долі, а не вона володіє нами. І то є найвища форма свободи!» [5, с. 156]. Людина має розвиватися у відповідності до здібностей

і власних бажань та інтересів, однак, вона також повинна постійно піклуватися про незалежний від бажань людини безпечний розвиток земної біосфери: «Свобода людська не заважала вільній земній біосфері, що тепер мала змогу жити і розвиватися за своїми власними законами» [5, с. 204].

Велику роль у наближенні людини до ідеалу відіграє освіта та наука. Однак, на думку письменника, тільки демократичний державний устрій може забезпечити науці правильний вектор розвитку. Президент-диктатор Космічної Академії Наук Макаров розділив переселенців на два умовні табори: вчених (еліту) та генофонд. За внутрішніми законами життя астероїду Президенту і його найближчому оточенню надавалися безмежні права. Однак Макаров мав спосіб, як тримати обдарованих учених у покорі: «... навіть нижчі науковці жили в значно кращих умовах, аніж рядові носії генофонду. Науковці мали змогу виходити попід штучне небо. Безумовно, вони згодом розгадували його штучність, але про це належало мовчати. Треба мовчати також про те, що поза надрами астероїда існує зовнішній світ, який не контролюється Президентом. Сон мозку має тривати – так повелів Творець, тобто Степан Макаров» [5, с. 60].

У цьому контексті була порушена проблема соціальної справедливості та ставлення влади до людини: «Із носіїв генофонду часом виходили люди – це правда, але вважати їх усіх людьми – це однаковісінько, що гній переплутати з трояндами. Поміж гноем і трояндами існує зв'язок (без першого не може з'явитися друге), але ж ставити між ними знак рівності ніхто не погодиться, навіть Іван Кривошеев (академік-демократ Космічної Академії)» [5, с. 161]. Письменник застерігає: якщо суспільство хоча б один раз дозволить можновладцю знехтувати або порушити моральні принципи, то це потім буде повторюватися безкінечно і в більших масштабах. Жителі астероїду отримали державного перевороту, результатом якого було утвердження демократичного державного устрою.

Переселенці повинні були вирішити ще одну складну проблему – проблему перенаселення. Керівництву астероїду була запропонована допомога у вирішенні демографічних питань від Галактичної Монади, але Президент станції категорично відмовився приймати допомогу ззовні. Диктатор вирішив це питання по-своєму: зайвих, на його думку, людей просто викидали із астероїду в Космос, називаючи цей процес «чисткою». Звичайно, академіки здогадувалися, куди зникають люди, але боялися втратити свої привілеї та життя. Головний герой Прокіп, дізнавшись, що його сестра Мотря підлягає чистці, намагався її врятувати. Перейшовши до касти науковців він знав про те, що людей, викинутих у відкритий Космос, обов'язково врятує Галактична Варта, але все одно звернувся за допомогою до пана Мірека: «Ви не лише генетик, але й віце-президент. Кому ж, як не вам, належало переконати Президента, що таким чином удосконалювати генофонд... Це злочин, пане Лятошинський! Злочин перед Галактичною Матір'ю» [5, с. 122]. Галактична Матір, Світова Монада, Пантократор у романі означають одне поняття: «... поняття не лише геометричне, а й передовсім духовне. Якщо хочете – Особа! Особа, з якої починається Всесвіт!» [5, с. 180].

Найбільшою цінністю для Всесвіту є життя, і люди

повинні піклуватися про те, щоб наповнити його словом. Головний герой Прокіп із жителів катакомб перейшов до касти обраних через природний розум та освіту. Письменник показує зміни в житті звичайної людини, яка в складних умовах відшукала сили для власного саморозвитку й самоосвіти, а не занурила свої здібності та прагнення в стан летаргічного сну. Кожен громадянин повинен мати вільний доступ до освіти й науки, відповідно до здібностей, бажань і можливостей. Саме ці два чинники (освіта і наука) обумовлюють гармонійний розвиток кожної людини.

Знання дають людині можливість самій вирішувати свою долю, впливати на розвиток людської цивілізації, не покладаючись на лідера чи Бога: «Перебирати на себе те, що мають вирішувати самі люди, – це означало б підштовхувати їх до неминучого виродження. Ось чому людські апеляції до Бога стосовно кривд, зловживання владою, тиранії владолюбців тощо схоже на вимогу школяра, аби добренькі батьки виконували за нього уроки» [5, с. 69]. Освічена людина із високою метою прагнучим побудувати суспільство, підґрунтям якого буде мораль, демократія, прозорість влади, високий рівень життя.

Через саморозвиток Прокопа розкривається глибоке для науки прагнення людства тлумачити невідомі події, факти, процеси схемою відомих, отриманих і практично реалізованих знань. Ця тенденція несе загрозу неправильного трактування науковцями явищ чи процесів, знищує нестандартні ідеї та теорії. Прагнення людства пояснювати відомими знаннями навіть усупереч основним принципам філософії невідомі явища несе загрозу розвитку науки. Прокіп уперше зіткнувся з цією проблемою, коли прагнув пояснити світіння найближчої зорі – Сонця з опорою на знання про структуру будови Галактичної Монади: «Цікаво, що високі температури планетних надр земна наука пояснювала гравітацією, а зоряні надра гравітація буцімто розігріти не здатна. Звідки ж така непослідовність? Як вона могла зберігатися так довго? Адже ж проти неї повстає найголовніший принцип філософії – принцип всеосяжності єдності світу» [5, с. 115]. У цьому міркуванні полягає розуміння того, що наука не стоїть на місці, а всі гіпотези, висунуті вченими, не повинні відразу відкидатися.

Великого значення для розвитку людини письменник надає інтуїтивному мисленню. Пантократор (Галактична Монада) пояснює головному герою Прокопові, що розум, якісна освіта, критичне мислення і наполеглива робота сприяють інтуїтивному мисленню, дають поштовх науковим відкриттям: «Так розумний батько

навчає дитину, намагаючись наштовхнути на думку, щоб дитині здавалося: думка прийшла самостійно, без чийогось спонукання. І це саме той випадок, коли ми говоримо про нашу інтуїцію» [5, с. 69].

Письменник також упевнений, що існує тісний зв'язок між сумнівом і мисленням: «Йому сподобалося зауваження Прокопа: сумнівається – значить мислить!» [5, с. 91]. Одним із основних факторів, що пробуджують мозок до мислення, є сумнів. Якщо сумнів проковує мозкову діяльність до пошуку істини, то він сприяє комплексному розвитку особистості майбутнього талановитого вченого. Прокіп зрозумів, що в складному, непростому житті не буває простих рішень. Як правило, для пошуку ефективного рішення або наукової істини доводиться здійснювати аналіз і синтез сприятливих і перешкоджаючих умов, які зазвичай є нерозривними і тільки в їх єдності можна справді відшукати істину або ефективне чи раціональне рішення.

Висновки. Сучасність вимагає від педагога нових підходів до побудови процесу виховання учнів. Учителю повинен сформувати громадянина, який навчений бачити діючі та майбутні економічні, політичні, соціально-культурні, екологічні проблеми, які стоять перед кожною людиною та світовою спільнотою. Особливо гостро ця проблема стоїть перед учителем-філологом, бо, окрім програмового матеріалу, потрібно підібрати і запропонувати учням літературу для позакласного читання.

Ми зробили спробу аналізу футурологічного роману для середнього та старшого шкільного віку М. Руденка «Ковчег Всесвіту» і дійшли висновку, що українська література має в своєму арсеналі твори, які будуть цікавими для учнів, є майже в кожній бібліотеці, і допоможуть вчителю підготувати нове покоління – покоління патріотів України та громадян Землі.

Список використаних джерел

1. Вернадський, В. І. Геохімія живої речовини / В. І. Вернадський. – Т. 4 : кн. 2 / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В. І. Вернадського, Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України; ред. кол.: Е. В. Соботвич (голова), І. А. Акімов, М. А. Голубець [та ін.]; уклад.: І. А. Акімов, В. О. Харченко, В. В. Долін [та ін.]. – Київ, 2002. – 582 с.
2. Політологія : підручн. / І. С. Дзюбка, К. М. Левківський, В. П. Андрущенко та ін.; за заг. ред. І. С. Дзюбки, К. М. Левківського. – 2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Вища шк., 2001. – 415 с.
3. Руденко, М. Глобалізація і Україна. Не загубити ліхтарика. На шляху до Світової Монади / М. Руденко // Дніпро. – 2007. – № 1–2. – С. 75–86.
4. Руденко, М. Д. Енергія прогресу. Гносис і сучасність : Метафізична поема. Публіцистика. Поема / М. Д. Руденко. – Київ : Журналіст України, 2008. – 716 с.
5. Руденко, М. Д. Ковчег Всесвіту : футурологічний роман : для серед. та ст. шк. віку / М. Д. Руденко; [передм. М. Г. Жулинського]; худож. О. В. Набока. – Київ : Веселка, 1995. – 206 с. : іл. – (Пригоди, фантастика).
6. Руденко, М. Найбільше диво – життя : Спогади / М. Руденко. – Київ : ТОВ «Вид-во «КЛЮ», 2013. – 696 с.
7. Філософія: світ людини. Курс лекцій : навч. посібн. / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов та ін. – Київ : Либідь, 2003. – 432 с.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу : 15.12.2015

Мазуренко В. А., Логвиненко Ю. В. Формирование нового мировоззрения подрастающего поколения средствами украинской научной фантастики (по роману М. Руденко «Ковчег Всесвіту»).

А Современная теория воспитания должна работать над формированием нового мировоззрения подрастающего поколения. Это помогут сделать только качественные украинские произведения. В статье осуществлен анализ романа М. Руденко «Ковчег Всесвіту» для среднего и старшего школьного возраста, раскрыты воспитательные возможности произведения.

Ключевые слова: антропология, воспитание, человек, научная фантастика, развитие.

Mazurenko V. O., Logvynenko Yu. V. New world view formation of the younger generation by means of Ukrainian science fiction (based on the novel of M. Rudenko «The Ark Of The Universe»).

С The modern theory of education should work on a new world view forming of the younger generation. It is possible to do only with the help of high-quality Ukrainian works. The article analyzes the novel by M. Rudenko 'The Ark of the Universe' for the middle and high school age, where educational opportunities of work are revealed.

Key words: anthropology, education, person, science fiction, development.